

Naj važniše kmetijske resnice za ljudsko šolo,

spisal Fr. Govekar.

(Dalje.)

Vpr. Kaj je moševina ali laknjic?

Odg. Moševina ali laknjic je naj poglavniši obstojni del vsega rastlinja. Moševina dela drobne mehurčike (stanice), ali pa podolgate cevi, v katerih je skrob, sladkor, listno zelenilo, barvila i. dr., ki se pa dadó po pranju v vodi, v vinskem cvetu, v kislinah in drugih topilih odpraviti, in kedar se je vse izlečljivo odpravilo, ostane sam laknjic. Čist laknjic ali moševina je bel, dlakast, brez slaja in v vodi raztopljiv, suh in na suhem dobro obstoječ, pa vendar rad vleče na se mokroto, in potem na solncu in zraku trohni, ter zadnjič postaja gnojic. Očiščena moševina ima v 100 delih 44.4 ogelca, 6.2 vodenca in 49.4 kislica. Iz laknjica so naj več debla, stebila, veje, korenike, spodnja lubad, perje in sadje razun soka. V mnogem jako suhem lesu je po 96 — 98 stotin samega laknjica. V nekterih rastlinskih delih se dostikrat nahaja v koščenem stanu, kakor v orehovitih lupinah, v vseh sadnih koščicah in v mnogem lesu.

V. Kaj je skrob ali močic?

O. Močic je bel in tanek in je prah iz samih kroglic, je obstojni del mnogih rastlinskih delov, zlasti pa se nahaja v žitnem zernji, v sočivji, v mnogih gomoljih, v krompirju, v plodovih, n. pr. v kostanji, želodu, jabelkih, celó v drevesnem lubji in v lesu ga je najti v pičlej množini. Skrob pade v merzli vodi na dno, v vrelej pa se namoči in napne v neko zdrizasto stvar, ki ji pravimo lep ali póp. 140 funtov krompirja daje 20 funtov močica, 40 funtov dobre pšenice pa ga daje 15 funtov. Močic je na méro naj poglavitniši rastlinski živež za ljudi.

V. Kaj je žlezec ali guma?

O. Žlezec je prvo, kar se iz rastlinskega soka pod oblastjo življenske moči odloči. Žlezec je obstojni del skoraj vseh rastlin in vsakega sadu; v žitu in v sočivji je v posušenem stanu. Žlezec se dá v vodi raztopiti, ako pa v njem ni gnjileca, ter sta le kislic in vodenec v enakem primerji kot v vodi obstojna dela, se druží s sladkorom, in se večkrat spremeni v sladkor.

V. Iz katerih delov je moševina, skrob, žlezec in sladkor?

O. Moševino, skrob in žlezec sestavlja vse enake sestavine. 162 funt. ima 72 funt. ogelca, 10 funt. vodenca in 80 funt. kislica. Sladkor sestavlja enaka množina ogelca in nekoliko več drugih sestavin, kajti 171 funt. sladkorja sestavlja 72 funt. ogelca, 11 funt. vodenca in 88 funt. kislica.

V. Zakaj oddajajo rastline kislic iz ogelne kisline nazaj zraku?

O. Zato, ker zadostuje kislic v vodi za napravo moševine, skroba, žlezeca in sladkorja; kar ga pa ne porabijo, in ga imajo preveč, ter ga izhlapijo.

V. Zakaj pa rastline ne porabijo vso ogelno kislino, katero vedno iz zraka v se serkajo?

O. Zato, ker se porabljena ogelna kislina v zraku vedno z novo nadomestuje, in sicer: 1. z ogelno kislino, katero po dihanji ljudje in živali neprenehoma ves čas iz pljuč dihaajo; 2. vsled sožiganja derv, ogelja, šote itd., kjer se tako ogele, kterega ne manjka v omenjenih snovah pri sožiganji na zraku s kislecem v ogelno kislino spoji, enako kosu ogelja, kterega sožgemo; 3. iz sognjitihi živali in rastlin, kajti trohnenje se primerja počasnemu zgorjenju, pri kterem se v snovah bivajoči ogele spremeni v ogelno kislino.

V. Iz tega, kar ste mi sedaj povedali, se mi zdi, kakor da bi rekli, da živali in rastline druga drugi pogojno služijo k življenju?

O. Sej to je tudi tako; živali namreč napravljajo rastlinam toliko potrebno ogelno kislino, in iz ogelca in vodé pa rastline delajo močic, sladkor, kteri pa rastlinam za živež služi.

V. Ktere pervine pa sestavljajo mast, olje in smolo?

O. Tudi jih sestavlja ogele, vodenec in kislic, samo da imajo dosti manj kislica od skroba in sladkorja.

V. Iz česa pa je beljak, klejevina in sirnina?

O. Te so iz kisleca, ogelca, vodenca in dušeca, ki je namešan z nekoliko žveplom in fosforom. V razloček imenujemo te „kislica navzeta“ od prejšnjih „kislica prosta“ telesa.

V. Ali dobé rastline vse pervine, iz kterih „kislica navzete“ rastlinske snove (beljak, sirnina, klejevina) so iz zraka?

O. Ne; iz zraka dobivajo rastline le ogelca, vodenca in kislica; žvepla, fosfora, kakor tudi večidel dušca pa dobivajo iz zemlje. Razvidno je tedaj iz tega, kako važno in potrebno je, da zemljo gnojimo, ter tako rastlinam v njem dajemo potrebnih snov.

(Prih. dalje.)

Iz soglasja.

Ker sem od sedmičnih soglasov že v priliki pisal in njih mnogótero rabo z zgledi pojasnil, naj povem še o nekih soglasih, kterim se pravi „mali sedmični soglasi“. Prav za prav bi se moglo reči jim „enharmonični“ soglasi, kajti namen omenjenih soglasov ni oni, kterega imajo velike sedmice. Spadajo zgolj v „moll“ glas, toda, ker